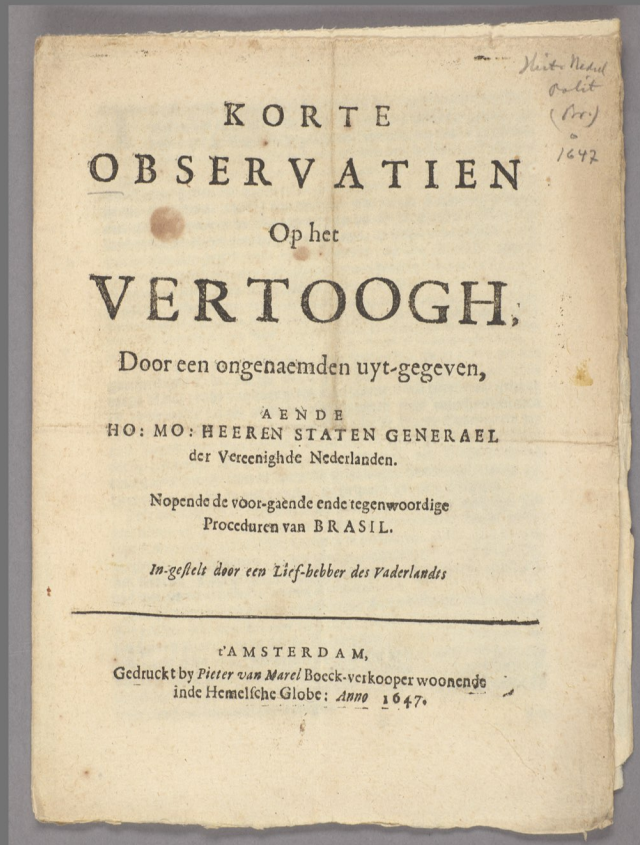

Korte observatien op het vertoogh, door een ongenaemden ...

Tryck // / I25 B 14 c Br. 1647 Observatien

Tillkomstår 1647

Digitaliserad år 2019

National Library
of Sweden

KORTE
OBSERVATIEN

*Nieuw Nederl
polit
(Noy)
1647*

Op het
VERTOOGH,

Door een ongenaemden uyt-gegeven,

AENDE
HO: MO: HEEREN STATEN GENERAEL
der Vereenighde Nederlanden.

Nopende de voor-gaende ende tegenwoordige
Proceduren van BRASIL.

In-gesteld door een Lief-hebber des Vaderlands

AMSTERDAM,
Gedrukt by Pieter van Marel Boeck-verkooper woonende
inde Hemelsche Globe: Anno 1647.

K O R T E
O B S E R V A T I E N

V E R T O O G H

Door den ongenackten nyl-gegeven

A. M. B. R. A. M. S. T. E. R. A. M.

in gelyc doer en zyk hebben den vasten

L A M. S. T. E. R. A. M. B. R. A. M. S. T. E. R. A. M.
Gebucht b. P. van der Meer, boeckverkoopster woonende
in de Houtmarkt, No. 107.

T E N is niet nieuws / dat Lieden die have wjsheyt ende ver-
nuft alles toe-schryven / sich aen-nemen Raede te geven / in
saken die de Kegeringe aengaen / daer niet toe versocht zyn des
dan dat sonder naem sich berben adresseren aen de Hooghste Kege-
ringe / 'tselvo gaet wat verder / insonderheyt / als haer aen-spraken in
Duck upt-geven / eer dat de selve gesien zyn by de gene / aen de welke
sy die adresseren : ende is by vyeemt / dat sulcke Schriften werden
aen-gesien / ende in de Vergaderingen vande Kegeerders gebracht /
sonder datter onder-soeck op wert gedaen ; wesende te vermoeden dat
sulcke zyn aen-gesteld ende gestyft werden / by de gene die het niet en
betaemt / en die daer pets anders meer voor hebben / als wel behoorde.
Dit meyne klaerlyck te blycken upt seker Schrift / nu onlangs upt-
gegeven / ghenaemt Verdoogh aende Hooge ende Mogende Heeren Staten
Generael der Vereenighde Nederlanden , nopende de voor-gaende ende teghen-
woordige Proceduren van Brasil , midtsgaders de Documenten daer toe dienende ;
gedrukt tot Amsterdam by Ioannes van Marel , Boeck-verkooper inde Globe.

Den Auctor van 't selve Boeckken / segt in sijn Voor-reden tot den
goetwilligen Leser / dat hy 'tselve heeft gedaen principallyc upt liefde
tot de Vrede : ende dat daer mede voor-namentlyc heeft voor gehad
de conservatie vande oude vrientschappen ende correspondencien
tusschen dese Landen en Portugael / ende de groote Commercie die
onse Ingeserenen daer hebben / kennende de teederheyt van dat stuck
tot op een hant. Zoo dat hem upt-geeft voor een Vrede-liebende
ende gantsch wjse ende al-wetende personagie ; hoemen die noemt di
haer selven wijse is wel bekent : en behoeve dat niet te seggen.

In't verbolgh van sijn Discours neemt hy so groote vryheyt / ont-
niet alleen de Bewinde-hebber vande Geocroyeerde West-Indi-
sche Compagnie haer kleyn verstant te verwjten ; maer oock de Ho-
egeringe te scholieren / so dat sijne vrymoedicheyt al by verre sich
upt streckt. Late hem sijne wjshede ende over-wegende verstant.
wel wetende *multa illustria ingenia in obscuro latere.*

Sal alleen dit seggen / dat niemant dit Schrifft sonder voor-oordeel
ofte passien sal lesen / die niet op goede redenen stracks sal oordeelen /
dat hy een Procureur is vande Portugesen ; van welcker oude vrient-
schappen ende correspondencien hy in sijn Voor-reden wel gewaght
maecht / doch geene aen en wjst ; ende voor my / en kan niet bedenc-
ken / waer dat hy die soude konnen vast maken / noch wat prouven hy
daer van soude konnen by brengen.

Ick en wil de Portugeesche Natien niet beschuldigen/ dat sy booz-
desen qualijck hebben gedaen/ dat sy haer tegen ons vrandelijck heb-
ben gedragen / doen sy onder Spangien waren / gelijck een langen
tijt zyn geweest / ofte dat meer ontrou ende wreetheyt tegen ons heb-
ben gebuyt / als andere subiecten vanden Coning van Spangien;
hoe-wel daer wel wat van sonde konnen gesege werden/ by de Oost-
Indische Compagnie/ die langer met haer te doen heeft gehad/ als
de West-Indische/ daer desen Aucheur sijn galle meest op vnt spou-
wet; ende die mede tamelijcken heeft gesmaecht de vrientschappen
van die Natie.

Maer wil alleen in bedencken geben/ dewijl hy in't verbolg pag. 11.
redenen allegeert/waerom den Coning van Portugal hoognoedig is
de vpiendtschap van desen Staet / oft het niet een tecken is van den
quaden aert der Portugesen/ dat sy (niet tegenstaende sy de vrientschap
van desen Staet so noodigh hadden / ende so liberalicken genooten)
stracks naer de bevestinge van eenen thien-jarigen Treves / tusschen
desen Staet ende de Kroone van Portugal/ hebben begonnen te ma-
chineren tegen de Onderlaten van desen Staet in Brasil; wel witen-
de met hoe veel goets ende bloets die conqueste verkregen was; ende
dat het gantsch niet en konde bestaen / met de reputatie van desen
Staet/ de selve sich weder te laten ontfuselen.

Want op dat ick hier sommierlick verhael/d'welck door-gaens by
den Heere Ambassadeur wert verbloemt/ ende by desen Aucheur ge-
dissimuleert;

De Rebelle in Brasil/ ende alle de onheplen/ ende desolatie daer
op gevolgt / hebben hare motiven ende aen-leydingen gehad vnt
Portugal/ende zyn door de Gouverneur van de Bahia vnt-gevoert.
Dese heeft de Ingesetene Portugesen sekreeelijck op-gerocht; de selve
heeft den Verrader Hoogstraten / die't principale Fort/ aen de Cabo
Sint Augustijn / heeft gelebert/ om-gekocht; als vnt des selfs Ver-
raders eygen Declaratie te sien is/ by hem gedaen/ eer het schelmsuck
aen-gingh: de selve heeft de Afgesanten vande Hooge Kegeringe al-
daer geblyndt-hockt / op een frivoool ende valsck pretext/ Schepen en
Volck gesonden in onse Limiten / ende vcoz de selve de Rebellen ge-
stijft/ende alle schaden vnt-gewochte: ons Volck door-geslagen/ an-
dere gebanckelijck wegh gevoert naer de Bahia/daer qualijck getrac-
teert/ende na Portugael gesonden; in somma alles gedaen/ d'welck

men van sijn oudtste ende aller-wreestte vyanden konde vreesen. Op dat verswijge/dat wyt Portugael dagelijcks Volck/ Ammunition en Bibres/ aen de Rebellen werden toe-gesonden.

't Is licht te seggen / dat den Coning hier geen part en heeft in gehad / ofte dat daer toe geen ordy en heeft gegeven ; maer dit groot verstant gelieve onse dominicheydt ten besien te houden/ dat wy van een ander geboelen zyn; de redenen die daer toe hebben/ zyn klaar genoegh/ ende gededuceert daer het behoorde. 't Schyn dat de Portugesen meenen datmen hier te Lande geck is ; de Coningh en heeft niet geweten wat sijn Ministers in Brasil deden ; de Gouverneur vande Bahia/ soude sulcken werck beginnen sonder weten van sijn Heere ; maer laet ons dit al toe-geben ; na dat de Coning het heeft geweten/ ende na dat hare Ho: Mo: daer klachtigh zyn over gevallen ; heeft den Coning wel de minste disgunste getoont / over het doen van den Gouverneur vande Bahia / ofte getracht eenige satisfactie te geben aen hare Ho: Mo: als die schoone excuse/ dat hy niemant en hadde/ die hy daer konde senden machtrigh genoegh om 'twerck te herstellen.

Nochtrans was hier doen al den Ambassadeur / die nu alles sal konnen doen/indien men desen Scribent wil gelooven: on-aen-gesien den Ambassadeur selfs soo breekt niet en spreckt/ als by syne laetste Propositie wel te sien is.

Van den Auteurs sal hier op seggen/ dat dit al medekomt wyt het onverstant vande Bewint-hebberen / die nochtrans geen Olyphants wyt en hebben/ daerse niet souden geboelen wie haer pichelt. Want dit en sal nimmermeer konnen ontkent werden/ dat alle de affronten ende schaden by d' Ingesetene van desen Staet geleden in Brasil/ hergekomen zyn niet van een handt-vol Rebellen ; maer by de Onder-vanen van den Coning van Portugael/ de welke daer voor aensprekelyck is. Laet den Ambassadeur/ ende syne Patronen soo schooupraten als sy konnen/ verstant van alle vyde Nederlanders/ sal konnen onderschept maken/ tusschen de steen ende de handt die den steen werpt. Desen Schryver moet wel een verbaestaerden Nederlander wesen/ ofte gehuyden Procureur van quade saken/ die haer wil doen gelooven/ dat de Son op de middagh niet en schyns ; ghelyck voor desen by een aensienlyck persoon is aen-gewesen.

't Principale meester-stuck van desen Auteurs is / dat hy sich aen-neems te bewyssen/ dat de Conqueste van Brasil/ desen Staet ende de

Compagnie niet so nut en is / datmen om die te herstellen soo groote onkosten soude doen : waerom en segt hy niet met eenen / datmen die behoorde aen Portugael weder te geven / oft booz een geringh te verkoopē? 't schijnt hy en derft sich so verre niet uytē; maer ick geloobe het al op 'cherre legt / hoe wel het de mont niet uyt spreekt.

De Hooge Kegeringe komt eygentlyk het oordeel toe / wat haer subjecten dienstelyck en profytelyck is ; wille het die bevolen laten: eben-wel kan uyt sekere werenschap seggen / ende met goede redenen des noot zynde bevestigen / dat aē desen Staet noyt importanter conqueste en is gekomē / ende die so sorgvuldiger behoort te mainteneren.

De restitucie bande selve te laten aenkomen op het beloven van een Ambassadeur (de Drome niet te na gesproken / men weet wel waer toe die somtijlen gesonden worden / ende waer mede sy be staen / alst anders uytvalt) ende so slechten commissie / ende noch slechter assurantie / ware verre buytē de estime bande wyse regeringe van hare Ho: Mo.

Indien desen Auteurs / die so op een hayz kennet de tederheyt vande Commerciē / oock verstonde hoe teer het is de schaden vande Oundersaten in geen behoorlycke acht te nemen / ende het suchten van so vele beschadighde ende verarmde Lieden sich niet t' ontfemen ; hy soude heel anders spreken.

Mijn booz-nemen en is hier niet te weder-leggen / de onberstanden die desen Auteurs de Bewint-hebberen verwyte / 't selve sal by ander gelegentheyt konnen geschieden ; sal alleen dit segghen / dat de selve booz de meestendeel de Kegeringe mede raken / booz so vele kennelick is / dat de oppere Directie altydts by de Gedeputeerde van hare Ho: Mo: is geweest / ende alle resolutien in haer by wesen werdē genomen.

Dat de Bewindt-hebberen solliciteren by hare Ho: Mo: dat hare afgenomene plaetsen mochten weder bekomen / ende refactie van hare geleden schaden erlangen / ende verskeringe / dat sulcx niet meer souden hebben te vreesen ; wie kan dat niet reden beschuldigen / als een verbaesterde Nederlander ? haer Ho: Mo: vinden 't selve redelyck / ende en willen van geen accommodatie hoozen dan op dien condicien ; ende dat sonder eenighe verachttinge van 't gedestineerde ende ghenogsaem geprepareerde secours.

Van gelyck oft hare Ho: Mo: niet en verstonden watse deden / ende noyt meer sulcx by der hant hadden gehad / so komt desen Quidam haer te gemoeet voeren verscheyden inconuenienten / die daer uyt hebben

ben te volgen/die wy sullen laten vooz hare Ho: Mo: om te considere-
ren/so het haer beliest; weten wel wat den Oorloge in heeft/ ende die
solange geboert hebbende tegen een P andt/ die sozmidabel is vooz
alle Christen Prinzen/sullen haer wel weten te redderen tegen een ge-
bepns de Vriendt die haer hulpe van noode heeft.

Maer indien desen Ambassadeur op de versochte reyse na Brasil/
quame te kort te komen in sijn belosten/als wel licht konde geschiede/
wat wil dan desen Scribent met hem maken; sal hy Jonas moeten
zijn? daer soude men dapper mede geholpen wesen.

't Is mede koddig dat hy segt/dat den Coning gantsch ongelegen
komt veel krijgs-volck en Oorlog-schepen na Brasil te senden/ etc.
wel wat is dan van sulcken Coning te vreesen ofte te hopen? de Re-
bellen in Brasil sullen daer veel na vragen: anders te gelooven waer
mede een kleyn verstant/dan den Heer Ambassadeur die verschilt in
dit stuck al veel van sijnen Procureur / want wil de macht van haer
Ho: hier mede te hulpe nemen; dit's een rechte Commedie.

Maer desen Quidam weet pertinent te seggen / wat de Bewinde-
hebberen hier op sullen antwoorzen / ende naer sijn kloeck verstant/
weet mede daer aerdigh op te antwoorzen/ wat last hy daer toe heeft
en wete niet. Oock hoorze nu eerst/dat de Bahia de Coning van Por-
tugael niet alleen toe-komt; maer oock vooz-namientlyck de Heer
van Albuquerque; dat pleegh ten tyden vande Coning van Span-
gien so niet te wesen/dat dien Heer interest hadde inde Capitania van
Pernambuc/dat is wel bekend. Dese Lieden zijn buyten haer spoor/
en geben een groot bedencken / dat den Coningh van Portugael sijn
eygen Meester niet en is/ immers niet in die buyten-landen.

Onder-tusschen determineert desen Aukheur Magistraliter / dat
men sijn Majestejt van Portugael niet reden alsulchs niet kan op-
leggen/ ende dat sijn presentatie meer als genoegh is; als wy weder
hebben dat wy hebben verlozen / wat reden hebben wy van klagen?
dat's wel gesegt; maer hoe komen wy daer toe? want desen Vriendt
voeght daer stracks op; dat wy geen gheledin schaden behooren te
rysschen / om dat wy daer selfs oorsake van zijn. Hy werpt voorts
alles op de Rebellen / de Coning staeter buyten / die is oorsaeck dat
den Doper is uyt-gesopen / ende de Rebellen sullen den ydelen Doper
weder geben. Hier op leert desen Vriendt van Vrede; de Rebellen/
hoe sy haer hebben te vragen; indien utwe Ho: Mo: haer niet willen
laten

laten bedriegen; 'tis te beklagen / dat sulcke Serpentes inden boesem van dese Republicque werden geleden/ ende dat hare Schuifren publĳcqueliĳck werden ghedruct ende faueur binden; hebben de Onderſaten van desen Straet niet genorgh geleden?

Maer/ dat desen Man te bozen heeft vercoont/ dat het den Coning van Portugael ongelegen is krĳgs-volck en Oorlogh-ſchepen naer Brazil te ſenden/ ſo komt nu pag. 17. ende ſeggt: Sy en bedencken niet dat Portugael/ na alle apparentie voor ons met haer Vloot in Brazil ſal zĳn/ etc. dit ſluyp wel op't voor-gaende: ende geeft ghenoegh te kennen wat dese Man voor heeft. haer Ho: Mo: ſyn wijs genoegh/ om te verhinderen door de ſpoedige af-ſendinghe van de Vloete/ dat hare goede Onderdanen niet voorzes en worden op-ghelockt vande Bloedc-honden/ die der reede ſoo vele vernielt hebben: dat van haer niet werde geseht/ 'tgene men ſeyde van de Romeynen: Dum Romae deliberatur, perit ſaguntus. Dat Godt wil verhoeden/ ende hare Ho: Mo: zegenen in hare vigozeuſe reſolutien/ ten behoeve van hare verdructe Onderdanen genomen.

Ick meende het hier mede te ſtaten / doch moet hier noch wat by voegen: dat niet tegenſtaende/ desen Procureur voor de Portugesen/ ſoo breedt op geeft pag. 19. dat wel aen wijsſer Vieden hebbe hoorren ſeggen/ dat dese Landen/ aen den Handel op Portugael/ niet veel gelegen en is / ende dat de Vrede met Portugael geen voor-deel / maer wel ſchade ſal geven aen beyde de Compagnien/ die niet ſonder reden als pilaren werden gehouden van ons lant. En oock om wat te vragē aen desen Man; geloofte ghy wel dat dese groote beſichepde ontrent den Vrede/ ende naerder alliantie met Portugael / al voordeeliĳck is/ in de tegenwoordige onder-handeling met Spangien? ende ofte wijs die wel met twee ſoo onderſoenliĳcke Partĳen ſullen kommen teffens onder-houden. Van ick late dit den Politiquen bevolen zĳn / de welke ſomtĳds practiſeren / daer Terentius van ſpreckt/ ubi illa Phocdriam nominabit, tu Phamphilam dicis. **D** Welck oock de oorſake is/ waerom ſommige de West-Indiſche Compagnie / niet wel en ſchynen te meuen/ hoe-wel die inder daet lief hebben; waer op desen Aucheur gefondigt heeft: die ick nu laet varen: ende beter ſinnen wensche: den verſtandigen Leſer ſelfs / ſal de antwoorden op ſyne vordere Vragen ende redenen wel binden: 'tis my genoegh / dese korte Obſervatien voor-gelict te hebben.

F I N I S.